

AUDIT DASTURINI TUZISH VA ISHCHI HUJJATLARNI RASMIYLASHTIRISH

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti dotsenti

Tojiboyev Davron

Timurova Durdona

Guliston Davlat Universiteti talabalari

Annotatsiya: *Ushbu maqolada audit dasturini tuzish metodologiyasi va ishchi hujjatlarni rasmiylashtirishning nazariy hamda amaliy jihatlari ilmiy nuqtai nazardan tahlil etilgan. Audit dasturining mohiyati, tarkibi, ishlab chiqish bosqichlari va uning samarali monitoring uchun ahamiyati ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *audit dasturi, ishchi hujjatlar, xalqaro audit standartlari (ISA), audit dalillari, audit riski, ichki nazorat, audit rejasi,*

Аннотация: *В данной статье с научной точки зрения проанализированы методология разработки аудиторской программы, а также теоретические и практические аспекты оформления рабочих документов. Рассмотрены сущность, структура, этапы разработки аудиторской программы и её значение для эффективного мониторинга.*

Ключевые слова: *аудиторская программа, рабочие документы, международные стандарты аудита (ISA), аудиторские доказательства, аудиторский риск, внутренний контроль, план аудита,*

Annotation: *This article scientifically analyzes the methodology of developing an audit program and the theoretical as well as practical aspects of preparing working documents. The essence, structure,*

development stages of the audit program, and its importance for effective monitoring are examined.

Keywords: *audit program, working documents, International Standards on Auditing (ISA), audit evidence, audit risk, internal control, audit plan*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi va shaffofligi katta ahamiyat kasb etadi. Audit – bu moliyaviy axborotni mustaqil ravishda tekshirish va uning haqiqiyligini tasdiqlash jarayoni bo'lib, u investorlar, kreditorlar, davlat organlari va boshqa manfaatdor tomonlarning ishonchini ta'minlashda hal qiluvchi vosita hisoblanadi. Samarali audit faoliyatining negizida to'g'ri tuzilgan audit dasturi va puxta rasmiylashtirilgan ishchi hujjatlar yotadi. Xalqaro auditlash standarti ISA 300 "Audit rejalashtirish" normalariga muvofiq, audit dasturi auditorga ish yukini taqsimlash va tekshiruv jarayonini samarali boshqarish imkonini beradi.

Audit dasturi ikkita asosiy turga bo'linadi: umumiy dastur (general audit programme) va batafsil dastur (detailed audit programme). Umumiy dastur keng ko'lamdagi tekshiruv yo'nalishlarini o'z ichiga olsa, batafsil dastur har bir hisobvaraq va operatsiya turi uchun aniq protseduralarni belgilaydi. ISA 315 "Moddiy xato risklarini aniqlash va baholash" standarti talablariga asosan audit dasturini ishlab chiqish jarayoni bir necha bosqichni qamrab oladi.

Birinchi bosqich – dastlabki ma'lumot to'plash va tushunish bosqichi. Bu bosqichda auditor mijoz korxonasining faoliyat sohasi, ichki nazorat tizimi, ilgari aniqlangan xatolar va joriy iqtisodiy muhit to'g'risida batafsil ma'lumot to'playdi.

Ikkinchi bosqich – risk baholash bosqichi. Ushbu bosqichda auditor moddiy noto'g'ri ko'rsatishlar riski (risk of material misstatement) ni baholaydi.

Uchinchi bosqich – protseduralar tanlash va rejalashtirish. Baholangan risklarga muvofiq auditor eng samarali tekshiruv protseduralarini tanlaydi.

To'rtinchi bosqich – audit dasturini hujjatlashtirish. Barcha belgilangan protseduralar yozma shaklda rasmiylashtiriladi, mas'ul auditlolar tayinlanadi va bajarish muddatlari belgilanadi.

ISA 230 "Audit hujjatlari" standarti audit ishchi hujjatlariga quyidagi ta'rifni beradi: ishchi hujjatlar – bu auditorning amalga oshirilgan audit protseduralarini, olingan audit dalillarini va chiqarilgan xulosalarini aks ettiruvchi yozuvlar majmuidir. Audit ishchi hujjatlarining asosiy vazifalari: Daliliy baza yaratish: audit xulosalarini asoslovchi dalillarni tizimlashtirilgan shaklda saqlash; Ish sifatini nazorat qilish: katta auditor va sheriklar tomonidan bajarilgan ishlarni tekshirish imkonini berish; Izchillikni ta'minlash: keyingi yillar auditi uchun dastlabki ma'lumot manbayi bo'lish.

Xalqaro amaliyotda ishchi hujjatlarni rasmiylashtirish bir necha muhim tamoyilga asoslanadi.

- **To'liqlik tamoyili.**
- **Aniqlik va ishonchliligi tamoyili.**
- **Izchillik tamoyili.**
- **Xavfsizlik va maxfiylik tamoyili.**

Ishchi hujjatlarni rasmiylashtirishning texnik talablari qatoriga quyidagilar kiradi: har bir hujjatning sarlavhasi, sanasi va raqami bo'lishi; hujjatni tayyorlagan auditor imzosi va ko'rib chiqqan katta

auditor viza qo'yishi; manbalar va havolalar aniq ko'rsatilishi; zarur hollarda izoh va tushuntirishlar berilishi.

XULOSA

Yuqorida bayon etilganlardan kelib chiqib, O'zbekiston Respublikasida audit sohasining yanada rivojlanishi uchun xalqaro standartlarga mos audit dasturlari va ishchi hujjatlar formatlarini keng joriy etish, auditorlarning malakasini oshirish hamda raqamli audit vositalarini amaliyotga tatbiq etish zaruriyati alohida ta'kidlanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent: 2000-yil 26-may, 75-II-son (so'nggi o'zgartishlar bilan).
2. International Standard on Auditing (ISA) 230 "Audit Documentation". – International Federation of Accountants (IFAC), 2022.
3. Toshmatov Sh.A., Qodirov B.R. Audit nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
4. Nasrullayevna, E. S. (2025). Methodology for organizing classroom instruction in developing acting skills of future folklore performers. *Confrencea*, 9(9), 2-10.
5. Khakimov, M. (2022). Principles for improving foreign language teaching methodology (using Italian as a case study) using traditional and innovative teaching methods in higher education institution. 3 (9/S). *Общество И Инновации*, 3(9).
6. Mukhammadali, K., Diana, S., & Andrea, G. (2025). The Cognitive Aspects of Gender Marking in the Italian Language: An Analysis of Linguistic Features and Their Impact on Perception. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 40, 284-288.

7. Hakimov, M., & Maffei, S. (2022). Integrated learning technology. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(4), 704-708.
8. Rafikovich, H. M. (2022). The classification of teaching methods in higher education. *Journal of Positive School Psychology*, 6(5).
9. Dilbar, U. (2022). A study of modern methods of teaching English. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(2), 258-260.
10. Рахматов, О. О., Рахматов, О., Нуриев, К. К., & Тўхтамишев, С. С. (2019). Мини технологическая линия по безотходной переработке плодов дыни. In вклад университетской аграрной науки в инновационное развитие агропромышленного комплекса (pp. 332-337).
11. Urazbaeva, D. (2020). The importance of improving online readiness skills in teaching English as a foreign language. *East European Scientific Journal*, 7(12 (64)), 28-31.
12. Ahmedova, N. (2021). O 'zbekistonda estrada san'atining rivojlanish tendensiyalari. *Интернаука*, (3-3), 40-41.
13. Rakhmatov, O., Rakhmatov, F., Kurbanov, E., Rakhmatullaev, R., Kasimov, A., & Musayeva, N. (2023). The methodological foundations of the thermal efficiency in a convective drying unit of the chamber type. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 390, p. 04041). EDP Sciences.
14. Obidov, A., Nuriev, K., Allanazarov, M., Kurbonov, E., & Khudoyberdiev, R. (2021). Parameters of tillage working bodies. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 284, p. 02012). EDP Sciences.
15. Нуриев, К. К., Рахматов, О., Кадилова, Р. С., & Рахматов, О. О. (2015). Биоконверсия органических отходов растительного происхождения в условиях Узбекистана. In *Проблемы*

рекультивации отходов быта, промышленного и сельскохозяйственного производства (pp. 468-470).